

CESC SANS I SASTRE

Francesc Tomàs *Panxito*

Caramella

MÚSICA I CULTURA POPULAR

En Cesc Sans i Sastre viu a un poble que es troba a la carretera que porta de Besalú a Olot, a la vall del riu Fluvià. Allí, a Sant Jaume de Llierca, a la plaça de l'església, hi té el seu taller, a casa seva mateix.

En Cesc té una personalitat emprendora, inquieta i absolutament pragmàtica alhora. Sempre que té una idea al cap, l'ha de materialitzar, i no s'atura fins que no ho aconsegueix del tot. És en aquest sentit que el seu caràcter ha trobat en la construcció d'instruments una dimensió professional plena.

La seva trajectòria és llarga i farcida de contrastos, i en cada etapa de la seva vida ha desenvolupat elements que ara sintetitza en el seu actual ofici.

Va començar treballant com a matricer, ajustador i delineant en la indústria de l'automòbil. D'aquesta època, que va tallar en sec, ha heretat una visió de la tècnica i la producció que ha sabut aplicar a la seva artesanía.

Aviat es va implicar en els moviments socials i de redreçament cultural del país, des del seu Poble Nou natal, on la seva família hi tenia la tintoreria de la Rambla. La visió de petita empresa que l'ha acompanyat sempre té potser les seves arrels en aquesta condició.

Però en Cesc també tenia inquietuds artístiques i un talent musical innat, segurament heretat, que va desenvolupar en el cant coral, l'an-

imació infantil i també participant com a graller en el moviment geganter que es començava a estendre amb força.

Ja tenia aquesta fal·lera quan va marxar de Barcelona per participar en un projecte que va ser determinant en la seva vida: una granja escola a l'Empordà. En aquell temps també era assistent habitual a les danses que es feien a la plaça del Rei de Barcelona, i aviat s'hi va implicar de ple.

Va ser a les darreries dels anys vuitanta que amb uns quants amics va formar la primera colla de gralles de les terres empordaneses. Hi havia en Pere Pau Jiménez, l'Albert Cuevas, en Raül Moliner i en Josep Maria *Gustinet*, que havia format part del Grallers de l'Anxova. D'aquesta manera neixen el 1989 els Grallers de l'Empordà.

Alternant amb les gralles, en Cesc i en Pere Pau van començar a experimentar una altra formació instrumental: seguint els models de La Cobla Mínima van agafar el flabiol amb tambor i l'acordió diatònic i van exportar les danses de la plaça del Rei a Figueres, a la plaça del Museu Dalí. Va ser inevitable la coincidència amb una jove que acabava d'arribar del nord, la «violina» Simone Lambregts, que va convertir allò en un trio amb cara i ulls, aportant-hi qualitat interpretativa i molta energia. En Cesc també va assumir la funció de dinamitzador de les danses. Havia nascut La Clau de Lluna, que després de participar per primer cop al Tradicionàrius va perdre l'article.

La seva carrera artística va durar més de 10 anys i va deixar el testimoni de quatre CD amb Clau de Lluna i dos més amb Sa Cobla, amb gires i nombrosos concerts i balls arreu dels Països Catalans, Portugal, Castella, País Basc, Astúries, Occitània, França, Bèlgica, Alemanya i nord d'Itàlia. Malgrat tot, les seves inquietuds el van dur a posar l'èmfasi en l'organologia i cada cop més pensava en els plànols, les proves de buidats, aquell torn vell que havia adquirit, la serra cinta i els motllos de les claus.

El seu primer instrument «seriós» va néixer d'una necessitat: es va fer una baqueta a mida, contrapeçada, per tocar el tamborí. Fins aquell moment no n'havia trobat cap que «li fes el pes». La va encertar i va rebre bons comentaris de flabiolaires amics. Abans de tocar el flabiol ja li agradava experimentar amb estris sonors diversos: un corn natural fet amb una regadora, xeremies amb canyes de plàstic del bar, amb un tall i foradets... També el tamborí de cordes que feia servir havia sortit de les seves «manetes». Va arribar el dia que es va construir un torn i va fer la seva primera gralla. Allò va ser l'inici del que més tard havia de ser l'obrador actual de Sant Jaume de Llierca (Garrotxa), un taller de petita indústria amb vocació artesana.

En Cesc ha fet algunes aportacions interessants: els seus tipus de gralla de claus gralla dolça ja s'han consolidat en amplis sectors de la nostra música i són coneguts arreu. També fa gralles seques, sacs de gemecs i tarotes.

En Cesc, mirant-se la viola.

Una de les creacions que ell mateix ha valorat més és el nou bot aranès. Es tracta d'una cornamusa, caiguda en desús, d'inxa simple i sense bordons, que permet tant digitació oberta com tancada. La recuperació d'aquest instrument es va fer tenint en compte la necessitat generada a Aran mateix, i la seva sonoritat atàvica i suggeridora ha esdevingut una nova veu de la sonodiversitat autòctona.

Al taller hi treballen tres persones, i a més a més hi té una oficina que li serveix per mantenir tota l'estructura en funcionament i poder assegurar la distribució internacional dels seus instruments, activitat que complementa amb distribució d'instruments aliens. Un dels seus objectius és contribuir a donar prestigi als instruments fets a Catalunya. Ell voldria que els nostres instruments fossin una referència, que se'ls identifiqués per la seva qualitat i la seva denominació d'origen. Creu que arribarà un dia que la gent en veure una

gralla exclami: «Ostres, una gralla catalana!»

Continua, per tant, sent una persona idealista, però pensa que no es pot fonamentar l'ideal sense un rerefons pragmàtic. Té tant d'interès en continuar les seves investigacions, experimentacions acústiques, recuperar vells models i desenvolupar noves idees, com en mantenir un negoci, amb una constant de producció i distribució, perquè una cosa no es pot entendre sense l'altra. En Cesc ha estat temporades treballant tot sol, i va acumular una llista d'espera que li va representar força trasbals. Per això ell ara creu que si vol fer alguna cosa mínimament transcendent, que li doni satisfacció de feina feta al cap dels anys, s'ha de fer fort i guardar-se les espattes.

Com a projectes de futur no descarta fer flabiols, perquè ja ha començat a fer-ne algun de sec i sempre que fa alguna cosa nova, un prototip, s'omple d'il·lusió.

Després sempre ve la fase de fer-ne més, pensar les maneres d'assegurar que es facin tots els instruments igual de bé i de la manera més eficient, procés que ell controla, però d'alguna manera és una feina més mecànica i repetitiva i pot portar una mica de monotonia.

Llavors ens comenta que, sempre, l'instrument que li fa més il·lusió és el que està pensant en aquell moment, ja sigui un encàrrec de ciaramella amb tudell regulable que li arriba del festival d'Scapoli, com pensar en algun tipus de tarota tirant cap a la tenora que algun dia podrem escoltar entre les paradetes del clos del castell de Georges Sand.

En Cesc vol bastir dins el seu obrador un departament d'investigació i desenvolupament, amb la col·laboració d'una persona que entengués en acústica. De fet, les experiències que va tenir amb el departament de vibracions van ser molt positives per ambdues parts. Els universitaris estaven interessats a investigar de quines maneres un constructor empíric arribava a conclusions i com aquest obtenia resultats desitjats. Per la seva banda, el constructor entrava en contacte amb els models físics i prenia consciència dels conceptes de l'acústica.

Al taller d'en Cesc Sans no tant sols hi caben la ciència i la tecnologia, també hi té el seu lloc la pedagogia. Hi ha una aula preparada per rebre visites escolars. I finalment el seu projecte es complementa amb un vessant ecològic, un viver d'espècies «gralleres»: boix, fruiters, mirar de recuperar el ginjoler, tot això en col·laboració amb la cooperativa de la Fageda d'en Jordà.

I de tant en tant fa alguna caneta a l'aire amb el flabiol perquè no es perdi, tot somiant que quan ja en tingui més de setanta passarà alguna vesprada a la terrassa del cafè d'en Xicu d'Argelaguer, fent-la sonar amb els antics col·legues.

